۳۷نچی. — № 37 ۱۳۲۴سنه. ۱۰ شعبان. شنبه. ۱۹۰۶سنه. ۱۶ سینته‌بر. ۱نجی بیت

„Юлдузъ“
ЕЖЕ НЕДѢЛЬНОЕ ИЗДАНIЕ
Цѣна 3 руб. на годъ.
Редакцiя и Контора:
Казань, Екатерининская улица № 14.
АДРЕСЪ:
Казань, редакцiя „ЮЛДУЗЪ“
Russie, Kazan, redaction „Julduz“,
Плата за объявленiя:
(30) и (20) коп.

یولدز

« یولدز »
جریده‌سینڭ بهاسی برسنه اوچون (۳) صوم، آلتی آی اوچون (۱) صوم (۵۰) تیین، دورت ای اوچون (۱) صومدر.
شاگردلر اوچون برسنه‌لگی (۲) صوم وهر آیی (۲۱) تییندر.
یولدزنڭ اداره وکتبخانه‌سی شهر قزانده بورنایف مسجدی قارشنده (۱٤) نومرلی خانه‌ده، هر کون ایرته ساعت (۸) دن کوندز ساعت (۲) یه قدر آچقدر. باشقه وقت زائر ومشتریلر قبول ایدلمزلر.
محرر وناشری:
احمد هادی مقصودی.

تکراری موجب اولمایان فکری وفنی مقاله‌لر ممنونیت ایله قبول ایدلورلر. درج ایدلمه‌ین مقاله‌لر حقنده جواب ویرلمز واشتکا قبول ایدلمز.

برنسخه‌سی (۵) تییندر. ادبی، فنی، معاشی وسیاسی هفته‌لك جریدهٔ ترکیه‌در. اون نسخه‌سی (۳۵) تییندر.

شهر قزان، ۱٦ سینته‌بر.

حکومت کادیتلردن قورقا. شونڭ اوچون حاضرده آنلرغه هر ییرده قسنقیلقلر قیلنا باشلادی. عمومی جیینلرینه‌ده روسیه‌اچنده رخصت ویرمه‌دیلر. اول جیینغه بارغان کشیلرده دقتکه آلناچق ایمش. جیینلرنده سویله‌نه‌چك سوزلرنی گازیته‌لرگه یازودن منع قیلناچق دیگان خبرلرده چقدی.

فرانکفورت گازیته سینڭ مخبرینڭ اصطولیپین‌دن نقل قیلغان سوزلری درست بولسه، باش وزیر اوزی‌ده کادیتلرنی فتنه‌چیلردن صانی ایمش. کیله‌چك دوماغه کادیتلر کوب جییلوغه قاراغانده افراطچیلر کوبره‌ك کرونی آرتق کوره‌ایمش. چونکه افراطچیلر حکومتکه قارشی آرتغراق سویلی باشلاسه‌لر، دومانی طاراتو حکومت اوچون بیك اوڭغای بولاچق. صول طرفقه آوشماغان عوام خلقی افراطچیلرنی طاراتوغه بلکه تحسین‌ده قیلاچق. اما هر سوزنی اولچه‌ب چامالاب سویله‌شه طورغان تدبیرلی کادیتلر ایله اش قیلو بیك مشکلدر. چونکه آنلر بالذات ریڤولوتسیه‌یا صاماسه‌لرده، بیوروکراتیه ایله قچقرشمی صوغشولرغه بیك ماهردرلر.

دیمك، حاضرده حکومت خلق ایله اوزی طارتشا باشلادی. حتی یاۋروپا حکومتلرینڭ خلق ایله نی روشچه طارتشولری حقنده‌ده معلومات آلنمش دیلر هم یاۋروپادن کیلترلگان بر نیچه مأمور بیوروکراتیه تدبیرلرینه قاتشا دیگان خبرلرده گازیته‌لرده یازلدی.

حکومت اوّلده خلقنی اوستدن تمام قاپلاب بیك باصوب طورمش ایدی. مشرق طرفنده‌غی پوچماقنی یاپونیه، آچقاندن صوڭره خلق هر طرفدن صتلوب چغا باشلادی. باصوب طوتوب بولمادی. اوستکه سیکره باشلادیلر. هر طرفدن بیوروکراتیه اوچینه طابا منوب تدبیرگه قاتشورغه یوللر حاضرله‌ندی. یابلغان تللر آچلدی. یوقاری طرفلرغه توُرلی سوزلر آتلا باشلادی. حکومت اهالینی طنچلاندرمق اوچون باصونی بر آز یوموشاتدی. خلقنڭ طابتالووی ایزلووی تحمل قیلنماسلق حالگه ییتشکان ایدی. عمومی اتفاق ایله خلق اوستنده‌گی آغر قابقاچنڭ آستندن چغارغه حاضرله‌ندی، فقط آستده‌غی فهمسز قارا گروه‌غنه بیوروکراتیه‌گه قارشی تیبره‌نمه‌دی. توبه تتره‌دی، آوشدی وقیشایدی. اوادراو احتمالینی سیزندی. تیز شدت باغانالری ایله تره‌ب ینه طوغریلاندی. حالا هر ییرده باغانلرغه هجوم قیلنمقده‌در، باغانالرده بیك شدت ایله طورمقده‌درلر. حاضرگه معلوم توگلدرکه باغانالرمی خلق‌می غالب کیله‌چك. بیوروکراتیه‌نڭ قرار ودوامی اوشبو باغانالرنڭ چداملغینه باغلیدر.

اتفاق مسلمین

نیژنیده روسیه مسلمانلری اتفاقینڭ مجلسنده مکتب، مدرسه وعلما وادارهٔ روحانیه مسئله‌لری حقنده اجمالی قرار نامه‌لر ترتیب قیلنوب تصدیق قیلندقدن صوڭره، روسیه‌نڭ سیاست ونظام اشلرینه تأثیر قیلوب نظاملرنڭ مسلمانلرغه ضررسز وعمومگه فائده‌لی روشده ترتیب قیلنولرینه اجتهاد قیلمق اوچون مسلمانلرغه مخصوص بر سیاسی پارتیه یاصاو کیره‌کلگی حقنده مشاوره قیلندی.

مجلسده حاضر بولغان کشیلرنڭ کوبره‌گی بونی بیك کیره‌ك دییشدیلر. فقط یاشلردن صول طرفلیلر بوڭا قارشی طوردیلر.

آنلر: «مسلمانلرنڭ مکتب ودین اشلرینی اصلاح قیلو حقنده مسلمانلر اوچون ملی بر پارتیه یاصاب ترقیگه طرشمق بیك معقولدر. لکن بو ملی پارتیه‌نڭ پروگرامینه سیاست اشلرینی قاتشترماسقه کیراك. سیاست ومعیشت اشلری فقط بر ملتکه گنه مخصوص اش توگلدر. بونده هر قوم وملت مشترکدر. روسیه‌ده روسلر آراسنده توُرلی پارتیه‌لر واردر. شول پارتیه‌لر آراسندن پروگرامی آول خلقینه واشچی خلقلرغه فائده‌لی بولغانینی صایلاب مسلمانلرده شول پارتیه‌گه قوشلورغه کیره‌ك. روسیه‌ده عمومی عدالتکه ایرشمك اوچون شول پارتیه‌نڭ خط حرکتلری بوینچه اجتهاد قیلورغه کیره‌ك» دیدیلر.

بو خصوصده مجلسده سوز کوب بولدی.

آخرده مسلمانلرغه مخصوص سیاسی بر پارتیه یاصاونڭ کیره‌کلگینه واوشبو اتفاق مسلمین پارتیه‌سی شول پارتیه‌دن عبارت بولوغه قرار بیرلدی.

سیاسی پارتیه اوچون سیاسی بر پروگرام لازمدر. اتفاق مسلمین‌نڭ پیتربورغده واقع بولغان ایکنچی مجلسنده بر پروگرام بر درجه قبول ایتلمش ایدی.

اوچنچی مجلس‌ده شول پروگرامنی اجمالا قبول ایتوب تفتیش واصلاح قیلونی (١٥) کشیدن مرکب برکامیسیه‌گه طابشردی.

بو سیاسی کامیسیه مذکور پروگرامنی ماده ماده تفتیش قیلوب عموما معقول طابدی. مضمونینی تغییر قیلمیچی عباره وماده‌لرینی گنه بر آز آلماشتردی.

نیژنی مجلسنده بو پروگرام‌نك هر ماده‌سی اوقولوب انتقاد قیلنمق لازم اولسه‌ده، نزاع کوبه‌یوب بیك اوزاقغه طارتلاچقندن دورنچی اسییزدگه‌تأخیر ایدلدی. نیژنیك عمومی بازار وقتی اولدیغندن بواوچنچی اسییزدنی بیش کوندن آرتقغه صوزو مناسب کورلمه‌دی.

مجلسنك آخرنده اوشبو اتفاق مسلمین پارتیه‌سینك سینترالنی کومیتیتی (ادارهٔ مرکزیه‌سی) اوچون (١٥) کشی صایلاندی‌که اوّلگی یولدزلرنك برنده صانالمش ایدیلر.

بو (١٥) کشی اوکته‌بر آینك موسکوؤاده جییلوب آرالرندن اوچ کشینی پیتربورغده طوراچق بیورو هیئتینه صایلایاچقلردر. ودخی اتفاق پارتیه‌سنی حکومت طرفندن رسمی برجمعیت ایتوب تصدیق قیلدروغه‌ده اجتهاد ایده‌چکلرر.

حاضرده بوکومیتیت اعضالرینك بعضلری اتفاق جمعیتی اوچون بر نظامنامه واوستاف ترتیبی ایله مشغولدرلر. بعضلری نیژنی مجلسینك قرار نامه‌سینی ومفصل پروتوکولینی طبع ونشر قیلو ایله مشغولدر.

اتفاق مسلمین‌گه چلین بولاچق کشیلرگه ویرمك اوچون سندلرده‌طبع اولندی. تیز کوندن چلینلر قبول ایتله باشلاناچقدر. ادارهٔ مرکزیه‌نك قزانده‌غی چلینلری بو کونلرده بر مجلس یاصاب نیژنی مجلسینك قرارلرینی قزان اهالیسینه عرض قیلاچقدر. شول مجلسده چلینلرده قبول ایدلور.

رشید افندی ابراهیمف.

حاضرده الفت محرری رشید افندی نیژنی مجلسنده ادارهٔ مرکزیه‌گه صایلانغان کشیلرگه اعتراض قیلونی طاشلاب ادارگه حسن توجه ایده باشلامش.

٣٨ نچی الفت‌ده: « بووکیللر تیزدن جییلوب اتفاق‌حزبینی رسمی قیلوغه اجتهاد قیلسه‌لر، مناسب اولور ایدی » دییور. حقیقته وصوللری ایله تبریك ایدرز.

فقط اوزی کومیتیت اعضالری آراسندن چغونی آرزوقیلمقده ایمش.

اوزی اورنینه قویباغارف نامنده مقتدر برقرغزنی توصیه ایدییور.

حال بوکه کومیتیت اعضالری رشید افندینی پیتربورغده‌غی بیوروده اولاچق اوچ کشینك برسینه صایلامق فکرنك ایدیلر. چونکه پیتربورغك بو اداره‌نك لوازمینی ادا واجرا قیلمق اوچون آنك قدر مناسب کشی آزدر. گرچه گاها رشید افندینك فکرلری تبدل ایدییور.

لکن اتفاق مسلمین مسلکینه آنك قدر جدی مجتهد وفعال برعالم طابمق مشکلدر.

رشید افندی ٣٧ نچی الفت‌ده کافکازدن ترکستاندن واورینبورغدن هیچ برکشی صایلانمادی. اول طرفندن‌ده لازم ایدی دییور.

٣٨ نچی نومرنده: «کومیتیت اعضالری اوزلرینك حقوقلری اولمادیغی حالده کافکازدن ٣ کشی، ترکستاندن برکشی واورینبورغدن برکشینی کاوپتاتسیه طریقنچه قبول ایته‌رگه قرار ویرمشلر.» دییور.

بوسوزلرده آزغنه تناقض واردر. لکن جوابی‌ده‌بیك مشکل بولماسه کیره‌ك.

واقعا کومیتیت‌ده کاوپتاتسیه حقنده‌سوزلر سویلندی. لکن بالفعل اجرا قیلنمادی. بلکه فقط کیله‌چك عمومی مجلسگه بوفکرنی تقدیم ولزومینی بیان قیلورغه قرار ویرلدی.

رشید افندی‌ینه کافکازدن ارشاد محرری احمدبیك آغایف جنابلرینی‌ده کومیتت اچینه آلورغه توصیه قیلمشدر.

بوکشینی توصیه قیلمغه حاجت یوقدر. چونکه اول محترم افندی نیژنی مجلسنده کاندیداتلقه صایلانمش‌یدی کشی جمله‌سندندر. کاندیدات افندیلر اوشبو ذوات کرامدر: دوما چلینلرندن بولغان ملافورامشین، شیخ الله شفیعوللین، فاتح کریمف، احمدبیك آغایف، علیم مقصودف، ملاجارالله آکچورین هم ابراهیم آکچورین.

اگرده کومیتیتکه صایلانغان کشیلردن برسی یابرنیچه‌سی اعضالقدن چقسه‌لر، اورنلرینه اوشبوکمسه‌لر، ترتیبلری بوینچه کره‌چکلردر.

روس حرفلری.

اوشبو سنیته‌برنك ١٨ نده اوفاده اورینبورغ اوچیبنی اوگروگی پوپوچیتلی تدبیری بوینچه مکتب کتابلری ترجمه‌سی خصوصنك برمجلس بولاچقدر. بونك اوچون ترکیچه بلگان روسلردن برنیچه مستشرق ومسلمانلردن ترجمه ایله مشغول اولان برمرکشی مجلسکه دعوت قیلنمشدر.

بو مجلس باشقردبالالری اوچون حکومت طرفندن آچلمش وآچلاچق ابتدائی مکتبلرده اوقوتورغه، روسچه‌دن ترکیچه‌گه کتابلر ترجمه قیلوخصوصنك بولورغه اوخشیدر. روایتلرگه نظرا بوخصوصده آزیه طرفلرنك اوچ بیرده مجلسلر اولمش. اوفا مجلسی دورتنچیسیدر. بومجلسلرده‌آزیه طرفلرنده‌غی مسلمان بالالرینه ابتدائی معلوماتنی ترکی‌تلنده‌روس حرفلری ایله تعلیم قیلوخصوصنك وبونك اوچون ترجمه قیلناچق کتابلر حقنده مشاوره قیلنسه، کیره‌ك. مسلمانلر طرفندن بواش نیچه مرتبه پروتیست ایتلدی. شویله ایسه‌ده، باشلرندن بیور وکراتیه روحی چغوب بتمه‌گان کشیلر هنوز بوندبیرلرنك دوام ایتمکده ایمشلر.

بومسئله مسلمانلر آراسنده بیك کوب قیل وقالگه سبب اولدی. نیژنی مجلسنك‌ده بوخصوصده بیك کوب سوزلر سویلندی. ترکی یازووینه روس حروفاتینی مسلمانلرنك قبول ایتو احتماللری یوقدر. حاضرگه قدرده بیور وکراتیه طرفدارلرینك اختلال وفتنه‌گه سبب بولغان اشلری بیته‌رلك بولمش ایدی. ایمدی گویافتنه‌دن طویماغان

روشده مسلمانلر آراسینه فتنه‌گه سبب بولاچق اش‌چغارلووی هیچ معقول اش‌توکلدر. ایت‌اوز اوزندن قورتلاغانی کبی بزنگ ایسکی فکرلی روس ملتچیلری‌ده اوزلرندن اوزلری قورتلامقچی بولالر.

روسیه مسلمانلرینك اوزلرینك ملی حرفلری واردر. بوحرفلر عربی ایسه‌لرده برنیچه یوزیللردن بیرلی ترك قومی آراسنده ملیل‌شمشلردر. ملیتدن باشقه بوحرفلرده دینیلك‌ده واردر. بناءً علیه عربی حرفلرنی طاشلارغه سبب بولو احتمالی اولدیغندن مسلمانلر یازواوچون روس حرفلرینی قبول ایتوگه هیچ راضی بولماسلر. روسلرنگ میسیونیرلرینك‌ده ملتچیلرینك‌ده مقصودلری آنلره بیك معلومدر. معیشت بابنده‌غی ظلملر حقنده مسلمانلر یواش کبی کورنسه‌لرده دیانت وملیت بابنده‌حمیتسز وغیرتسز توگلدرلر. هیچ ملت غیرتنی چیتدن صاتوب آلمیدر. مجبوریتنگ چیکدن آشووی غیرتنی اوزی طودرادر.

اسلام عالمندن

مسلمان فرانسوز.

فرانسوزلر آفریکه‌نك تون طرفنده تونیس مملکت اسلامیه‌سینی ضبط قیلغانچی تونیسنگ جنوب طرفنده‌غی (قَیْرُوان) شهرینی (۱۸۸۱) نچی سنه‌ده ضبط قیلمشلر. صوغشده غالب اولوب مذکور شهرگه کرگاچ سیداحمد اسملی برعرب کیلوب فرانسوز عسکرینی فرانسوزچه تبریك ایتمش. حمایه‌لرینه کرگان اهل اسلامغه هیچ جبروظلم قیلماو ایل توصیه قیلمش.

بوعربنك لسانی بعینه پاریژ شیوه‌سنچه فصیح اولمقلغی فرانسوزلرنی بیك متعجب ایتمشدر.

تفتیش قیلندقده معلوم اولمش‌که بوعرب اوچنچی ناپالیون زماننده وزیرلکده اولمش (لیفیؤر دوروفل) نك اوغلی ایمش.

(سیداحمد دوروفله) یاش عمرینی پاریژده بیك بایلق ایله اونکارمش. هرتورلی اسرافلرده قیلمش. آخرده پاریژ معیشتندن طویوب آفریکه طرفلرینه سیاحتکه چقمش. قیروان شهرینه کیلدکده مسلمانلر ایل اختلاط قیلوب اسلام دینینی قبول قیلمش. برمدرسه‌گه کروب شاگرد بولوب علوم دینیه اوقورغه کرشمش. برنیچه یل اوقوغاندن صوگره علم تفسیرده ماهر بر عالم اسلامی اولوب آخرده قیروانده برمدرسه‌گه علم تفسیر مدرسی تعیین قیلنمش. (۱۸۸۱) نچی سنه‌ده قیروانغه فرانسوزلر کرگان زمانده فقیر برشاگرد وقتی ایکان.

فرانسوزلر کوب آقچه‌ایل سیداحمدنی مأموریتکه قویماقچی اولسه‌لرده، قبول ایتمه‌مش. چیناونیك بولودن مدرسلگینی آرتق کورمش.

بوسنه اوشبو مهتدی قیروانده وفات اولدی. اوزندن برنیچه یوزشاگردلری‌ده قالدی. (رحمة الله علیه)

کیرمانده کتبخانه.

کیرمان (کاسم) شهرنده جمعیت خیریه اسمندن مسلمانلرغه بر کتبخانه آچلمش. بوکتبخانه اوچون مخصوص بر نظامنامه ترتیب قیلنوب (ریازان) ولایتی گوبیرناتوری طرفندن تصدیق قیلنمشدر. نظامنامه‌لری گوزل ترتیب قیلنمشدر. باشقه شهرلرده آچلاچق کتبخانه‌لر اوچون‌ده اورنك بولورلغی باردر.

برمطبوع نسخه‌سی اداره‌مزه ملا فتاح الدین بشیری جنابلرندن تسلیم اولندی.

بوکتبخانه جمعیت خیریه اسمندن آچلسه‌ده، اوزینك مخصوص چلینلری وجمعیتی هم مجلسلری اولاچقدر. اداره‌سی اوچون بر کومیتیتی اولاچقدر. دائمی ناظری کومیتیت طرفندن صایلاب قویلدقدن صوگره ریازان گوبیرناتوری طرفندن تصدیق قیلناچقدر.

❧ برسنه مقدم خوالین اویزدنده بر مدرسهٔ عالیهٔ دینیه آچمق فرضی اولدیغی یولدزده یازلمش ایدی. صوگره بو خصوصده حقیقت حال معلوم اولدی.

ینه اوفاده اوچنچی مسجد امامی ظریف حضرتنك مدرسه‌سینه مدرسهٔ عالیهٔ دینیه نامی ویرلمشدر.

نیت المؤمن خیر من عمله اولدیغندن بوالوغ ایشه نیت ایدن افندیلرنك هر برینه حسن نیتلری اوچون تشکر وجسارتلرینی تحسین ایدرز. مدرسه بالفعل عالیه اولدقدن صوگره تشکر وتحسینمز دخی‌ده زیاده اوله‌چقدر.

اطراف خبرلری.

ایسکی ملالر ایله یاگغا ملالر آراسنده نزاع هربیرده چغادر. اگرده بوملالر تعلیم و وعظ بابلرنده ایکیسی ایکی فکرده اولسه‌لر، نزاع غنه‌توگل قیامتلر قوبادر.

اوشبوسنه چیلابی شهرنده بوندی نزاعلر کوب اولوب کیچدی. قارت ایسکی موللا هرتورلی قوراللرایله یاش ملاغه وآنك منتظم مکتبینه هجوم قیلوب باقدی. لکن بوهجوملرنك هیچ بری تأثیر ایته آلمادی. چونکه اهل محله‌نك فهمی آچلمش. بواش شریعتکه خلاف دیوب آلداغانغه آلدانمیلر. تییشسز اورنده بددعا بوکیندن قورقمیلر. قارت موللا طرفداری اولان قاراگروه‌ده یاش ملاغه تورلیچه تعدی قیلورغه طرشوب باقدیلر. هیچ برثمره حاصل اولمادی.

قارت موللا طرفدارلرینك ایسکی قوراللری بتدی. بالضروره یاوروپا اصولنچه یاگغا قوراللرایله هجوم قیلورغه قرار بیردیلر: « جدیدیلر اوزلری گازیته‌گه یازوایله بزنی مغلوب ایته‌لر، طوقتا، بزده آنلرغه اوزلرنچه قارشی طوروب باغیق، یاش ملانی گازیته‌لرگه یمانلاب یازدرورغه کیره‌ك » دیدیلر.

لکن بوملاغه نیندی عیبلر اسناد قیلمق کیره‌ك ؟. ظاهری اشده یالغاننی یازونك‌ده صوگندن خوفی وار.

کوب اویلی طورغاچ اوشبو مآلده بر مکتوب ترتیب قیلندی: « یاش ملامز بیك نادان بولمق کیره‌ك چونکه وعظینی خلق آگلامی. مکتبنده تعلیم وتدریسینی اصول جدیده اوزره اجرا قیلماغان بولسه کیره‌ك. چونکه آخردن مدح قیلدروب گازیته‌لرگه یازدرمادی. »

بومکتوب قزانده بیان الحق و جایقده فکر

گازیته‌لرینه درج قیلندی ینه (۳۲) نچی فکرده جلال‌الدین احمدف طرفندن بومکتوب اوزون بر مقاله‌ایله‌ردده قیلندی‌تفصیلینه‌لزوم یوقدر. مکتوبنگ افاده‌سی‌اوزینك‌درجه‌سینی بیك یاخشی آڭلاتادر. چیلابی‌ده یاش ملا اولان منیر حضرت قزانڭ مدرسهٔ بارودیه‌ده خروج امتحاننده برنچی اولمقلغی درجهٔ‌علمیه سینه الوغ برشاهددر. امتحانده شهادتنامه آلمق‌ایله نادانلقدن قوتلوب بولماس.

لکن نادان کوبنچه خروج امتحاننده برنچیلکنی قازانمق بیك مشکلدر.

هرنه‌ایسه، برمحله‌ده‌گی امامارنڭ بربرینه بوقدر قارشی طورشمقلری ومحله خلقی‌ده ایکیگه بولنوب اوزآرا نزاعلاشولری مکتب ومدرسه اشلرینه بیك کوب ضررلر قیلمقده‌در. بوسببدن کوب محله‌ده ایکیشر مکتب تربیه قیلنورغه مجبور بولنادر. منتظم ومکمل بر رشدی مکتبکه یته‌جك آقچه ایکی کچکنه ابتدائی مکتبلرگه تقسیم قیلنوب غائب اولمقده‌در. آیانچ حاللر!

چیلابیده‌گی قارت موللانڭ حرکتی وقت گازیته‌سنده اوشبوروشده بیان قیلنمشدر: «چیلابیده چغا طورغان روسچه طرود غزته‌سی یازادر: چیلابیڭ فکرلی مسلمانلر ایله آخوند سلیموف آره‌سنڭ ایسکیدنوك دشمانلق باردر.

بودشمانلق مکتب مسئله سنده باشلاندی. فکرلی مسلمانلر چیلابی مدرسه سنڭ اصول جدیده ایله اوقتونی طلب ایته ایدیلر. اخوندایسه: «اصول جدیده — دینگه خلاف» دیه بوڭا قارشی طوره ایدی.

اوشبو سببدن چیلابینڭ اڭ معتبر مسلمانلرندن بولغان ذاکرافندی علییف اوزی برمکتب صالدروب اصول جدیده ایله اوقوتدره باشلادی. آخوندنڭده بوڭا کیفی کیتوب ذاکر افندی گه قارشی دشمانلق باشلادی ومسلمانلر ذاکر افندی‌نی دوما اعضالغینه کاندیدات ایدرگه طریشقانده، آخوند خلقنی ذاکرافندیگه قارشی قوطورتدی، فقط موفق بولمادی: ذاکر افندی ژیبرشکلقفه صایلاندی.

حاضر، ذاکر افندینڭ تکلیفی بوینچه مسلمانلر اجرتسز قرأتخانه صالورغه یوریلر.

آخوند — بودینگه خلاف دیه ینه فتوالری ایله کیلوب یتشدی، ومسلمانلرنی قوطورتا باشلادی، فقط بوڭا قارامای، قرأتخانه اشی‌کوندن کون‌ترقی ایته‌در.

مسلمانلرده معرفت طاراتورغه سبب بولغان هراشکه قارشی طوروب، نادان مسلمانلرنی بونرسه دینگه خلاف، تگی دینگه خلاف دیه آلداب دخیده نادانراق قالدررغه طریشوچی آخوند حقنده حکم ایتمك اوقوچیلرنڭ اوزوظیفه‌سیدر.»

❧ چیستای اویزدنده بعض اسلام قریه‌لرنڭ توزلیچه چووالو وحرکت کورنوب بیر وحریت آلوحقنده غیرتلری کورنسه‌ده، بعضلرنده بالعکس بیك فهمسز وهمتسزلری‌ده کوب ایمش. بودیوانه‌لر روسیه‌ده آچلق بولونی خلق چووالودن و دوما بولوندن هم ملالرنڭ زیمستوادن ژالونیه صوراوندن کوره‌لر ایمش.

آول خلقینڭ بوقدر فهمسزلگینی‌کوب کشیلر ملالرنڭ اغواسندن کوره‌لر. لکن بوندی فهمسز موژیکلرنی اغوا قیلاسی‌یوقدر. آنلرایسکیدن بیرلی‌طوغریلقدن شول درجه یراقلانمشلردرکه فهملی ملالرغه دین بابندن‌ده دنیا بابندن‌ده حقنی‌سویله‌رگه آغزده آچورمیلر.

حاضرده کوب آوللرده ملالرغه خلقنڭ انابت وامنیتی یوقدر. سنه‌ده آلتمش صوم وظیفه مقابلینه هرملادینینی صاتارغه راضی دیبوب‌بله‌لر. شونڭ اوچون فهملی ملالر اوچون قومینی معارف وصنائعگه ترغیب قیلوده بیك مشکلدر. خصوصا ملالرنڭ‌میعشتی فهمسز قارا موژیکنڭ تینله‌ب جییلغان باقر آقچه‌لرینه مربوط بولمقلغی بواشکالنی دخی‌ده آرتدرادر. موژیکلردن‌ده‌فهمسزکیری‌بتکان اوکازلی عوام بوحکمدن مستثنادرلر.

خارجی خبرلر

هندستان

آنگلیه هندستاندن قولاق قاغودن بیك قورقادر. اوّلده خلقی‌جاهل زمانده هندستاننی اوز قولنده طوتمق آنگلیه اوچون بیك ییگل بولغان‌ایدی. لکن‌حاضرده هندستان اهالیسی مسلمانلری‌ده مجوسیلری‌ده بیك اویانمشلر. علوم ومعارفکه بیك محبت قیلمشلر. هرشهرده اوردو تلنده برنیچه گازیته‌لرچغا باشلامش، هراولده مکتبلر صالنمقده. هنر اویره‌نوگه هوس هر ییرده آرتمقده. بایلری آراسنده فابریکه‌لر صالو فکری‌ده مذاکره قیلنمقده‌در. بوحاللرنڭ هر برسینه یاپونیه‌نڭ روسیه‌گه غالب کیلووی سبب بولمشدر.

یاپونیه‌نڭ ترقیسنی کورگاچ بیك کیری ومنکر کشیلرده علوم ومعارفنڭ هنر وصنائع نڭ فائده‌سینه مسلم بولمشلر.

اگرده هندستانده زاوود وفابریکه‌لر کوبه‌یسه، بوتون آنگلیه آچ‌قالاچقدر. چونکه آنگلیه اهالیسی هندستان سوداسی سایه‌سنده گنه طویمقده‌درلر. اگرده کوب‌اوقوایله هند اهالیسنده سیاسی فکرلر طارالسه، هند آنگلیه قولندن بیك تیز اچقناچقدر. آزیه‌ده قتای‌ده ترقی‌یولینه توشمشدر. اگرده بوتون‌آزیه‌ده فکر ومدنیت شائع بولسه، یاوروپا صوری قورتلرینڭ قیامتی قائم بولاچقدر.

(ب. ۋ.)

آفغانستان.

آفغانستان‌امیری حبیب‌الله‌خان هندستانغه اوکته‌بر آخرنده واراچقدر. بونی قارشی آلمق اوچون هندیه قائممقام کارولی لورد مینتو ایله عسکر باشلغی لورد کیچنیر (آغره) شهرینه کیله‌چکلردر.

آغره شهرنده امیر حضرتلرینه یکرمی‌بیش ملڭ قدر آنگلیه عسکرینڭ صوغش تعلیماتی کورسه‌تله‌چکدر. بوندن مقصود آنگلیه‌نڭ قوّت وسلطنتینی امیرگه آڭلاتمقدر.

ترکیه

صوڭغی حسابقه قاراغانده ترکیه نـڭ حاضرده خدمتده بولغان عسکر بلری (۴۰۴,۰۰۰) قدردر.

صوغش وقتنده ترکیه (۱,۶۷۷،۰۰۰) یعنی بر میلیون آلتی یوز یتمش یدی مڭ نظامی عسکر حاضرله‌مگه مقتدردر. ترکیه نڭ (۱,۶۸۰) دانه طوبی، (۱۶) برونینوسی، (۳۹) کریسری، (۵۳) طورپیدوسی، و (۱۱۲) آزق ومهمات کویمه‌سی وار در. کویمه‌لرده هر وقت (۲۸,۷۸۰) عسکر خدمت وتعلمده‌در. صوغش وقتنده (۴۰,۰۰۰) گه طوطرلاچقدر.

حاضرده یمن فتنه‌سینی ترکیه عسکری تمام باصمشدر.

قتای.

قتاینڭ کانتون شهری قارشوسنده‌غی گونگکوڭ جزیره‌سی تیره‌سنده بیك قاتی طایفون طولقونی بولوب اون مڭ قدر کشی هلاك اولدیغی تیلیگراف خبرلرندندر.

ترکیه وبلغاریه.

بلغاریه گازیته‌لری ترکیه صوغش باشلاوندن بیك قورقالر. بوکونلرده آدریانوپول شهرینه ایستانبولدن (۸۰۰) طوب کیلترلمشدر. سلانیك شهرینه‌ده (۶۰۰) طوب یوللانمشدر. هرکون استانبولدن بلغاریه طرفینه عسکرلر وصوغش جهازلری یوللانادر.

عارف پاشا آدریانوپولده‌گی عسکرگه باش کوماندیر ایتوب تعیین قیلنمشدر.

بلغاریه‌ده‌گی ترکلرنڭ کوبسی ترکیه‌گه قایتا باشلامشلر.

اۋستریه.

تیزدن اۋستریه‌ده پارلامنیت مجلسی آچلاچقدر. بو مجلسکه (برایتر) اسملی دیپوتات سیدلیتس شهرنده بولغان جبر وظلم واقعه‌سی صلناوی ایله آۋستریه حکومتینه روسیه‌نڭ داخلی اشلرینه قاتشو کیره‌کلگینی عرض قیلاچقدر. پیتربورغ گازیته سینڭ مخبری پیتربورغده آۋستریه ایلچی خانه‌سینڭ کاتبی ایله بو خصوصده سویلشکانده کاتب: «دیپوتاتلر پارلامینتقه‌تل‌سه‌لر، نی عرض قیلوده اختیارلیدرلر. لکن آنلر سوزی ایله گنه بزنڭ حکومت روسیه اشلرینه قاتشماسه کیره‌ك» دیمش.

روم ایلی ولایتلری.

ماکیدونیه ولایتلرنده بلغار قومی دورت بیش یلدن بیرلی تورلی فتنه‌لر یاصاب ترکیه قولندن چغارغه حاضرله‌ندکلری معلومدر. بو فتنـه‌لرنی سلطان تورلی تـدبیرلر ایله بوکونگه قدر باصوب کیلمش ایدی

بلغار نصاراسینی گریك پاتریارخندن آیروویده بو تدبیرلرنڭ برسندن ایدی. چونکه شونکا آچو ایتوب ماکیدونیه‌ده‌گی گریکلر ایله بلغارلر تمام دشمان بولدیلر. اوشبو جایده ایکی آرالرنده‌نی قـدر نزاع وصوغشلر چقغـانی گازیته اوقوچیلر نـڭ خاطرلرنده بولسه کیره‌ك.

اۋلده بلغارلر اورمانلرغـه جییلوب قوراللانوب ترك عسکرینه ومسلمان آوللرینه هجوم قیلالر ایدی. ترکیه عسکری بو قاچقنلرنی قروب باشلقلرینی قولغه آلـوب بتردی.

گازیته‌لرنڭ یازووینه قاراغانده ماکیدونیه بلغارلری بوسنه‌ینه فتنه چغارورغه حاضرله‌نه‌لر. لکن اۋلگی کبی جییلـوب هجوم قیلمیچی هر بیرده ترکیه توره‌لرینه آیرم آیرم هجوم قیلماقچی بولالر. فرضلر نچـه بو فتنه‌لردن ترکیه عاجز بولوب ماکیدونیه‌نی اوزی طاشلایاچق ایمش.

ترکیه عسکری‌ده بو حالدن غافل توگلدر. هر احتمالغه جوابلر حاضرله‌نمشدر.

گیرمانیه و انـگلیه.

آنگلیه بوتون دنیا دولتلرینی عسکرلرینی کیمتورگه ترغیب قیلوب باقدی. هر بر دولت واقعا بو بیك مقول بولور ایدی دیدیلر. لکن گیرمانیه عسکری حاضرلکلرینی همان آرتدرادر. خصوصا صوغش کویمه‌لرینی آرتدروب صوده آنگلیه‌گه قـارشی طورورغه حاضرله‌نه‌در. بو حالـگه آنگلیه‌ده بیك خفالانالر.

گیرمانیه نڭ چیتده مستملکه‌لری بیك آز اولدیغندن صوغش کویمه سینه احتیاجی یوقدر. بناءعلیه کویمه‌لرینی کوبه‌یتووی آنگلیه‌گه دشمانلق قیلو اوچون بولمق کیره‌ك دیدیلر.

ایکی تولکینڭ بر برسینی آلدارغه طرشولری بیك قزق حالدر.

بیلـگیه.

بیلـگیه مملکتنده استوکیلبوآ ولایتنده اوتکان جای باشندن بیرلی اولوغ اورمان اچنده بر نیچه یوز اشتراکی سوسیالیستلر اوزلرینه مخصوص بر آول یاصاب بعینه اوزلری تله‌گان نظاملر بوینچه طورا باشلامشلر. آرالرنده هر مال اورتاق حساب قیلنا ایمش. اوزلرینه مخصوص گازیتـه لرده چغـارا باشلامشلر. معیشتلرینی تماشا قیلور اوچون اطرافدن بیك کوب خلق کیلوب کیتمکده‌در.

آرالرنده پارتیسی ایرلر، پارتیسی خاتونلر ایمش.

بو سوسیالیستلرنڭ کوبسی صلح طریقنچه معیشتنی اصلاح قیلو طرفداریدرلر. لـکن آرالرنده طارتشو گروهندن‌ده بر نیچه کشی قاتشمش ایکان آنلر طنچ غنه کسب وخدمت ایله معیشت قیلودن راحت طابمیلر ایمش. آرالرنده صلح وصلاح طرفداری غالب اولدیغندن بیلـگیه نڭ شهرلرینه کیری قایتوب ایسکیچه طارتشوده دوام ایتمك فکرنده ایمشلر. لـکن بونده قالغانلر طنچ قالاچق دیبوب یولداشلرینی‌ده حسد قیلالر ایمش.

اخلاقی مکمل تربیه قیلنماغان کشیلر معیشت اجتماعیه‌ده‌ده بغض وحسد اظهار قیلمی حاللری یوقدر. لـکن بو معیشتنڭ نظاملرنده حاسدلر اوچون‌ده تدبیرلر حاضرله نـوب قویلمشدر.

ابتدأ امرده عوامنڭ اخلاقسزلری همان طارتشو وچووالو احتمال ابسه‌ده، آخرده دائمی صلح وصلاح مأمولدر.

گیرمانیه.

گیرمانیه پادشاهی سینته‌بر ابتـداسنده بریسلاۋل شهرینه کیلوب عسکرینڭ تعلیماتینی تماشا قیلدی. شول زمان مذکور شهرنڭ آرخیریبی کاردینال (کوتتا)نی اوزی یانینه دعوت قیلوب بیك تعظیم واکرام قیلدی. هم آنکا (قارا بورکوت) نشانینی (اوردینا)سینی احسان قیلدی.

پاپاطرفندن ایمپیراتور ویلگیلمگه (تابوت صلیبی) نشانی‌ده اوشبو کونتا واسطه‌سی ایله اعطا قیلنمش ایدی.

گیرمانیه ایمپیراتوری‌نینك کاتولیك وپاپا عالمی ایله بوقدر اختلاط ومناسبتی فرانسوزلرنی تورلی شبهه‌لرگه توشره‌در. فرانسوزلر اوزلری کاتولیك اولدقلری حالده پاپا ایله مناسبتنی کیسدیلر. نیمسلر اوزلری پروتیستان یعنی پاپا عالمینه منکر ومعترض اولدقلری حالده پاپا ایله مناسبتنی تجدید قیلمقچی بولالر. بونده سیاسی بر سروارلغنده شبهه یوقدر: گیرمانیه پولیتیکه‌سینه اتفاق دینینی‌ده خدمت ایتدرمك استیدر.

آؤستریه.

آؤستریه ایمپیراتوری بو جایده بوسنیه ولایتلرینه کیله‌چك ایدی. کیلودن مقصود مذکور ولایتنی ترکیه قولندن چغاروب بالکلیه اوزینه بیعت قیلدرمق ایدی. کاتولیك مذهبنده اولان اهالی هر شهرده بو خصوصده عمومی پیتیتسیه‌لرده حاضرله‌ب قویمش ایدیلر. هر طرفده پولیتیکه ایله خلق اسمندن ایمپیراتورغه عریضه‌لر بیرله‌چك ایدی. بو عریضه‌لرده ترکیه تصرفندن چغوب آؤستریه‌گه بالفعل تابع بولو آرزوسی اظهار قیلناچق ایدی. اگرده ایمپیراتور کیلوب بو عریضه‌لرنی آلسه‌، اهالیسینك عمومی اوتنچلری بوینچه بوسنیه ولایتی افستریه‌گه قوشلورغه صلتاو حاضر ایدی. ترکیه طرفندن وبوسنیه مسلمانلری طرفندن نی قدر پروتیست ایدلسه‌ده‌، باؤروپاده قولاقغه آلنمایاچق ایدی.

لکن بو فرض پشمه‌دی. ایمپیراتور بوسنیه‌گه کیلمی قالدی.

بعض گازیته‌لر بو فرضنك بوزلووینی سلطاننك پولیتیکه‌گه مهارتندن کوره‌لر. سلطان نی قیلمش؟

— آؤستریه ایمپیراتورینی بوسنیه‌ده قارشی آلوب تعظیم وتکریم کورسه‌تمك اوچون بر پاشا وبر آز عسکر یوللایاچق اولمش. اوشبو اوسنالق آفستریه پولیتیکه‌سینی تمام بوزمش.

حاضرده ترکیه‌ده‌ده ادارۀ مشروطه اعلان قیلناچق ایمش دیگان خبرلر چقدی.

بونده‌ده سلطاننك بر اوستالغندن بعض گازیته‌لر قورقالر: گویا سلطان مصر، کیپر، کرید، بوسنیه، روميليه کبی تصرفندن چقسه‌ده ملکندن بوتونله‌ی اچقنماغان ولایتلرنك هر برسندن ملت مجلسینه دیپوتاتلر دعوت قیلناچق ایمش. بو حال مذکور ولایتلرنك تکرار ترکیه‌گه قوشلووینه سبب بولووی احتمالدر. چونکه بو ولایتلر اوچون صامادیرژاویه‌لی ترکیه قول آستنده طورو اوکغایسز بولسه‌ده، کامل حریتلی وادارۀ مشروطه‌لی ترکیه ایله برگه طورمق بیك اوکغای اولاچق.

حاضرده مصر وکیپر اهالیسی آنگلیه‌دن بیزاردر. بوسنیه‌ده‌گی مسلمانلر وپراؤسلاؤنیلر آؤستریه‌دن هیچ راضی توگلدر. روميليه اهالیسی‌ده بلغاریه‌نك بر مستملکه‌سی کبی اداره قیلنمقده‌در.

لکن ترکیه‌ده حریت وادارۀ مشروطه‌نك تیز اعلان قیلنوی بیك شبهه‌لیدر.

ایران (پیرسیه)

ایران‌نك ملت مجلسی (دوماسی) نك نظام‌نامه‌سی نشر قیلندی.

بو نظام بوینچه ملت مجلسینه چلین صایلارغه (۳۰) یاشدن (۷۰) نچی یاشینه قدر بولغان واوقی یازا بلگان هر بر ایر کشی قاتشاچقدر. مگر دولت خدمتلرنده بولغان کشیلرگنه هم حکم سببلی عیبلی بولغان کشیلرگنه قاتشا آلمایاچقدر.

بوتون پیرسیه اون ایکی ولایتکه تقسیم قیلنمشدر. طهران شهری اوزی بر ولایت حکمنده ۱۳ نچی قسم ایتوب صانالادر. ملت مجلسینه هر ولایتدن (۸) کشی چاماسنده بوتون مملکتدن (۹٦) کشی صایلاناچقدر. طهران شهرینك اوزندن‌گنه آلتمش کشی صایلاناچقدر. اوشبو روشچه ایران پارلامینتنده (۱۵٦)-چلین بولاچقدر. صایلاو‌، ولایتلرده ایکی قاتلی وپایتخت شهرنده بر قاتلی بولاچقدر.

بو مجلسنك اعضالری فقط ایگی‌یلغه صایلاناچقدر. هر ایکی یلنك اوچنچی یلنده یاڭغا چلینلر صایلاناچقدر. چلینلرنك ذاتلری مأمون بولاچقدر. سویله‌گان سوزلری اوچون‌ده یازغان کتاب ومقاله‌لری اوچون‌ده حکومت طرفندن عیبله‌نمیه‌چکلردر. ایرانده کتاب وگازیته‌لر اوچون سینزور بته‌چکدر.

دینگه، اخلاقغه وانتظامغه خلاف یازلغان سوزلر اوچون یازوچسی محکمه‌گه طارتلاچقدر. ملت مجلسنده بر رئیس وآنگا ایکی رفیق ودورت کاتب بره‌ریلغه صایلاناچقدر. بر نچی مجلسنی مظفرالدین شاه اوزی آچاچقدر.

فرانسیه ویاپونیه

فرانسیه‌ده یاپونیه‌دن (هیندوکیتانی) یارم آناوتننغی گوخینخین وآننام مستملکه‌لرینی آلور دییوب بیك قورقالر. شول‌خوفدن یاپوینه ایله دوستلا نماقچی‌ده بولوب باغالر. لکن حیله‌کار یاپونیلرنك دوستلغینك دوامینه‌ده اشانمیلر. یاپونیه سیاسیلرندن لوندنده صلح عمومی مجلسنده حاضر بولغان طاکیخاچی قایتشده پاریژگه کرمش‌ایکان (ایخودوپاری) گازیته‌سی طرفندن آنك فکری استفسار قیلنمش. طاکیخاچی فکرنچه یاپونیه فرانسیه ایله دوستلانورغه بیك حاضردر. گرچه روسیه ایله صوغشقان زمانده فرانسیه یاپونیه خلافینه روسلرغه بیك کوب یاردم قیلغان بولسه‌ده، پولیتیکه خاطری اوچون یاپونیه بواوپکه‌نی اونوتاچق ایمش.

بوسیاسینك فکرنچه گیرمانیه جاوا جزیره سینی آلورغه بیك قزغادر. بواش بولاقالسه، یاپونیه اوچون‌ده فرانسیه اوچون‌ده فائده‌لی توگلدر. گیرمانیه‌نك بوفرضینه قارشی طورمق اوچون یاپونیه ایله فرانسیه‌نك اتفاقینه احتیاج واردر. مذکور گازیته بو سوزلرنی بیك معقول کوره‌در. لکن شویله ایسه‌ده حیله‌کار پابونیه قوتله‌نوب یتکاچ هندوکیتایدن بزنی قووار دییوب شبهه‌له‌نه‌در.

مذکور گازیته آخرده: «نیچه‌ملڭ‌بللر یوٗقلاغان آزیه اویغاندی. یاپونیه تمام آیاقغه باسدی. قتای همان حاضرله‌نه. مملکتینی‌ده عسکرینی‌ده، اصلاح قیلا. هندستان خلقلری انگلیه نی‌قوو ارغه تدبیر از لیلر. ایمدی نی قیلامز ؟» دییور.

بوگانی جواب بیرمك کیره‌ك ؟ مینم فکرمچه بوگا جواب بیره‌سی یوق فقط اوشبو روشده برنیچه سؤال بیروٗرکه ممکن:

« نیك، آزیه اهالیسینی عمرگه قوٗل ایتوب طوٗتارمز دییوب اویلاغان ایدگزمی‌نی؟ آنلرده هر یاراتلغان انسان اولدیغندن خبرگز یوق‌ایدی‌می‌نی ؟ آنلرده ترقیگه هیچ قابلیت یوق دییوٗب گمان قیلغان ایدگزمی‌نی ؟ یوٗقلاغان کشی جانی‌چغوٗب بیتمه‌سه، بر زمان اویغانو طبیعی ایدکینی بلمیسزمی‌نی؟«

داخلی خبرلر.

حریت مطبوعات!

مطبوعات نظارتی بیك کوب کتابلرنی باصدرو وصاتونی منع قیلمش. منع قیلنغان کتابلرنڭ فهرستی پیتربورغنڭ ولایت گازیته‌سنده باصلاچقدر. بوکتابلرنی صاتقان کتابچیلر عیبلی بولاچقلردر.

۱۷ نجی اوکتبرده سوز حریتی اعلان قیلنغاندن بیرلی مجلسلرده معقول سوزلرنی سوٗیلەودن کوب ییرده منع قیلنغان ایدی. بو قدر قسوغنه بیتمه‌دی. ایمدی جانسز کتابلر دنیاغه چغودن وچقغانلری دنیاده طوٗرودن منع قیلندیلر. لکن کاغدفابریکه‌لری کاغد اشله‌ودن منع‌قیلنمیچه طوٗروٗب روسیه‌ده ممنوع اثرلرنی بترو مشکل بولاچقدر. چوٗنکه ممنوع اثرلرنی یاشروٗب اوقوٗرغه خلق هوسلیره‌ك بولادر.

روسیه‌ده کاغد فابریکه‌لری طوقتاتلسه، خاص روس پارتیه لرینڭ پروکلاماتسیه‌لرینی نشر قیلوده ممکن توگلدر. بر چووالغان خلق ایله کوٗره‌شو بیك مشکل بولا ایکان. چووالولرنڭ سببلرینی بترلسه، یاخشی بولور ایدی.

عجب بر کوٗن.

۸ نجی سینتبرده وارشاوا شهرنده هیچ بر طالاو، اولترو هم کشیلرنی زندانغه یابو واقع بولمامشدر.

بو خبرنی پیتربورغده ریچ وبیرژوٗییا ژیدوموستی گازیته‌سینه بیك عجبسنوٗب تیلیگراف ایله خبر بیردیلر.

ایکی اوچ یل مقدم بر شهرده اولترو طالاو یا زندانغه یابو واقع بولغان کوٗن عجب کونلردن صانالا ایدی. ایمدی اش بالعکس بولغان ایکان.

بو عجبلر عجب دگلمی ؟

حکومت پارتیه‌سی.

وزیرلر مجلسنده دوماغه چلینلر صایلاودن مقدم حکومت پارتیه‌سی اسمنده یاگغا بر پارتیه‌تأسیس قیلوفرض قیلنادر. بوپارتیه‌نڭ پروگرامی حکومت طرفندن اعلان قیلنغان پروگرام اولاچقدر. حکومت خدمتلرنده بولغان کشیلر بوپارتیه‌گه چلین بولو وصایلاو وقتنده بو پارتیه چلینلرینی‌گنه صایلارغه طرشو لازم بولاچقدر. لکن بوتدبیرنی حقوق قاعده‌لرینه تطبیق قیلوده برآز مشکللك کورینه‌در.

حکومت خلقدن هرتدبیرنی اویره‌نه بارا. پارتیه بولوٗب بر له شونڭده فایدەسینی سیزدی.

پیتربورغده ۱۹۰۵ نجی ۹ نجی غینوار فتنه‌سندن صوگره بیك اعتبارغه کروٗب قولینه بوٗتوٗن پیتربورغ طاپشرلغان گنیرال تریپوف پیترگوف شهرنده یوٗره‌گی یارلو سببلی اولمش. آشدن صوڭ یوٗقوغه‌یاتمش ایکان شول یوٗقوده وفات بولمش. بوکشی برزمان داخلیه وزیرینه یولداش‌ده‌بولمش ایدی.

اوّلده موسکوا شهرنڭ پولیسه‌میسترایدی. صوگغی‌کوٗنلرده سرای پادشاهی محافظی‌ایدی. بوکشی اوّلده روسیه‌ده حریت وادارهٔ مشروطه بولووینه بیك خلاف بولمقلق ایله هم حریتچیلرگه قارشی مرحمتسزلك ایله مشهوردر.

۱۷ نجی اوکتبر مانیفیستندن صوگره عسکرلرگه: «اورامده جییلغان کشیلرگه آتارغه پاترونی هیچ قزغانماگز» دیگان سوزی تاریخ کتابلرینه یازلورلق مشهور سوزدر.

لکن صوگندن بوگنیرالنڭ فکری اوزگانلگی‌ده گازیته‌لرده یازلدی.

مثلاموسکووا شهرندن شهر وزیمستوالرنڭ وکیللری طرفندن کوندرلمش ایلچیلرنڭ پادشاه طرفندن مقبول بولووینی بیوراکراتیه عقللی باشلرندن هیچ برسی معقول کورمه‌مش ایدی. مگر تریپوف قبول ایتومناسب هم لازم دییوٗب قبول ایتدردی.

(۱۷) نجی اوکتبر مانیفیستینڭ چغوونده بوگینرالنڭ دخلی کوب بولمشدر. بوکشی دومانی طارانوغه بیك خلاف طورمش. معلوم توگلدرکه تریپوف بو اشلرنی فکری آوشقاندن قیلدیمی؟ یاکه بیوروکراتیه‌نی صاقلامق اوٗچوٗن شوندن باشقه تدبیرنی معقول طابمادیمی ؟

تریپوفنڭ کینه‌تدن اولووی توٗرلی شبهه‌لرگه سبب اولدی: « تریپوف قیافتنی اوزگارتوٗب روسیه‌دن قاچقان ایمش.

آنڭ اورنینه بالاوزدن یاصالغان صننی‌غنه کومگانلر ایمش » دیگان خبرلرده پیتربورغده کوب سوٗیله‌ندی.

کیری یاقلی گازیته‌لردن (روسکوی ازنامه) گازیته‌سی آنی فتنه‌چیلر اولترگاندر دیب یازا ایمش.

ب. ژیدموستی گازیته‌سی یازووینه قاراغانده تریپوف آوما برکشی بولمشدر. حریتچیلر مجلسنده اولدقدن صوگره بره‌ر ساعت حریت طرفندن سوٗیله‌ب ریاکیسونیرلر یانندن چقدقده برنیچه‌کون ایسکی‌فکرلرگه تقلید قیلوٗب یوٗرمشدر.

هرتوٗرلی فکرومسلکنی طوطروٗرغه یاراقلی بیك طازا برفووق کبی اولمشدر.

ژیناده چغاطوٗرغان (نای فرای پرس) گازیته‌سینه وزیرلر مجلسنده حاضر بولغان برکشینڭ یازووینه قاراغانده تریپوف

هر مجلسده کادینلرنی یاقلاب وآنلرغه یول بیرورگه کیرەك دیوب سویلەمشدر. شول سببدن سرایده اوزینك اعتباربنی بترمشدر. حتی صوڭغی کونلرده آنی مجلسکه کرتمیده باشلامشلر.

سمرقنددن مکتوب.

محب ملت محررمز مقصودی جنابلری!

عاجز قالمش بر ایکی مسئلەده سزدن یاردم وچاره امید ایدەرك اوشبو مکتوبمزی کوندرمیه مجبور اولدق.

کندم سمرقند شهرنده اوچ سنەدن بیرلی اصول جدیده تعلیمی ایلان اشتغال ایدەرك هر سنه ۷۰ - ۸۰ بالالری تربیه ایلمکده ایدم. اوزمز غایت فقیر اولدوغمزدن بیوك جایلره وارب ترتیب پروغرام کورگانمز یوق، فقط حمیت ملیهٔ اسلامیەسی قوتلی اولان تاتار فرداشمز بدرالدین اسماعیلوف جنابلارینك ویردیکی اعانه وتشویق اشارەلری ایلان خوقندده اصول جدیده اوقوله تورغان بر مکتبکه واروب اوقو - اوقتولارن قاراب برقاچ کون قالمش ایدیك. صکره بدرالدین افندی اوزینك تانوش حمیتلی تاتارلرینه یوروب اعانه جمع ایدەرك بر مکتب بناء ایدوب ویردیلار. بنك غصپرینسکی جنابلارینك (رهبر معلمیننددن) هم بعض بر کوزگه کورنگان پروگراملردن آلوب بر پروگرام ترتیب ایلاب بویللرغه قدر اشتغال ایتمش ایدم. بوسنه هم اوز تربیەمزده اولان معلملرمز ایلان دها یخشیراق ایتدروب بر پروگرام توزماکچی بولدق ایسەده اشمز بیك آغرغه کیتدی، چونکه هر بر گازیتەیه باقارسەق «تعلیم ابتدائی آنا دیلنده اولمق لازم» دیگان سوزلر تکرار بتکرار کورنمکه باشلادی. شول وقتده بزنگده آنا دیلمز ترك اولمای فارسی اولدیغی ایسمزه توشدی.

نیشلارگه کیرەك؟ ابتدائی ۳ صنفغه خصوصا اعتقادی، دینی، اخلاقی کتابلرنی فارسیدن قوبارغه کیرك بولدی. اوّل زماندن بیرلی اوز مکتبلرمزده اوقوله تورغان کتابلرنی قارادق آقتاردق کوردك اوقوتوب دینگه اخلاقغه فائدەسی تیارلك بر کتابمز یوق، اما اخلاق بوزارغه، عشق ومحبتکه تشویق قیلورغه خدمتلری تیبەچك مکتب کتابلاری وار جملەدن فضولی، خواجه‌حافظ، امیر نوائی هم باشقەلار. اما باللرك اخلاقلرینه فائدەسی امید ایدلگانلری اولسه، آنا دیلنده توگل باشقه بر عربی ایلەفارسی آراسنده مشترك بر تیل حالنی آلمشلردر. اعدادی رشدی صنفلاره بلکه آقتارسەق تابوب بولور. اول صنفلارده عربی، عثمانلی ترکی کوبراك اوقوله‌چق.

منه افندم بزنك عجزمز شول!

آخری وار.

سمرقندده معلم عبدالقادر عبدالشکورف.

تورلی سوزلر.

امیریکەنك تونطرفنده قوشلمش ولایتلری تصرفنده مغرب دیگزنده آلیوت جزیرەلری تیرەسنده دیگز توبندن یاڭغا برجزیره پیدا بولدی. بوجزیرەنك ظاهر بولووینی بالقچیلر کوروب عجبسنوب طورمشلر. یانینه بارد-قده جزیرەنك اطرافندەغی صولر بیك اسسی بولمش. آطاونك بالچغیده بیك اسسی اولدیغندن بالقچیلر اوستینه منوب یوری آلمامشلر. آلیوت جزیرەلریده (۱۸۸۲) اوشبو روشده پیدا اولمشلر ایکان. جزیرەلرنك بویله کینەتدن ظاهر بولمقلغی دیگز آستندەغی اوت طاولرینك قوتوروووینه وصو آستنك زلزلەلر بولووینه حمل قیلنادر.

بو یاڭغا جزیره آمریکەده قوشلمش ولایتلر جمهوریتینك رئیسی روزڤیلت اسمی ایله آتالمشدر.

حاضرده زورلغی بر نیچه دیساتینەلك بیردن عبارتدر. آلیوت جزیرەلرینك باشقەلری کبی بوجزیرەده همان قالقوب زورایووی امید ایدلمکدەدر.

دنیا فانی.

علم نجوم وهیئت علماسندن بر انگلیزنك حسابینه نظرا قویاشنك حرارتی هریلده بر آز کیمیدر. وهر کونده گەودەسی (۲۳) سانتیمیتر قدر کچرەیەدر.

بو حسابدن هر یوز یللك قویاشنك گەودەسی (۸۰) چاقرم قدر کیمی بارادر. اگرده قویاش اوشبو روشچه همان کیمی بارسه، (۸۶۰۰) یلدن صوك حاضرگی زورلغینك یارتیسینه قالاچقدر. بو زمانده قویاشنك ییرگه بیره طورغان یاقتیلق واسسیلگیده یارتیغه قالمی حالی یوقدر. ایشته شول زمانده خلق بالضروره صووقدن قاچوب خط استواء طرفلرینه اسسی اقلیملرگه طوپلاناچقدر. ینه بر نیچه مڭ یلدن صو کرەییر یوزی قاتوب قارلی بوزلی بر صحرادن عبارت بولوب قالو احتمالدر. لکن قیامت اول زماننی کوتەرمی کوتمسمی بنك‌گه معلوم توگلدر.

(جریدة المنبر)

معلم ومعلمه.

اصول تعلیم قاعدەسی بوینچه ترتیب ایله اوقوتورغه ماهر بر معلم اورن ازلیدر. اوزی ایکی اوچ یلدن بیرلی بر آولده معلم بولوب طورغان کشیدر.

خاتونی دەقز بالالرغه معلمه بولورغه یاراقلیدر.

یولدز ادارەسندن استفسار قیلمالی.

بایورغه یول!

صاتوب آلامز ۵ تیندن ۱۵۰۰ صومغه قدر قاتالوق بوینچه یلی طوغری کیلگان برونغی آلتون، پلاتینه، کمش هم باقر آقچالرنی هر برسون. برونغی هم یاڭا آقچالرنك قیمتلیسون بلمك اوچون صاتلادر آقچالر. قاتالوغی (کنه‌گەسی). هر کم‌گه بیك کیرك نرسه، بیگراکدەچیتك طورو چیلرغه، سوداگارلر اوچون قولغه توشکان آقچالرنی قارامق اوچون. قاتالوقنك بهاسی ۵۰ تین؛ پوچطه ایلەیباررگه ۶۲ تین لوژنی پلاتیوژ برله ۷۲ تین. آدریس: قزان، غارادصقوی پاصاژ ۱۸ نچی نومر امغازین اسماعیل بن احمد الله عبدالرشیدف.

Лито-Типографія И. Н. Харитонова. Казань, Пассажъ. Редакторъ-издатель Ахмедъ Низамовичъ Максудовъ.